

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
ze dne 12. ledna 2017¹

Věc C-48/16

**ERGO Poist'ovňa, a.s.
proti
Alžbetě Barlíkové**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Okresným soudem Dunajská Streda (Okresní soud v Dunajské Stredě, Slovensko)]

„Řízení o předběžné otázce — Nezávislí obchodní zástupci — Směrnice 86/653/EHS — Článek 11 — Nárok na provizi — Zánik — Částečné nesplnění smlouvy mezi třetí osobou a zmocnitelem — Význam slovního spojení ‚ke splnění nedošlo z důvodů na straně zmocnitele““

1. Projednávaná žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Okresným soudem Dunajská Streda (Okresní soud v Dunajské Stredě, Slovensko) dává Soudnímu dvoru příležitost objasnit některé klíčové pojmy uvedené v článku 11 směrnice 86/653/EEC², která se týká odměny obchodního zástupce v situaci, kdy dojde k částečnému nesplnění smlouvy uzavřené mezi zmocnitelem a třetí osobou.

Právní rámec

Unijní právo

2. Článek 11 směrnice 86/653 zní:

„1. Nárok na provizi může zaniknout, pouze pokud

- je zjištěno, že smlouva mezi třetí osobou a zmocnitelem nebude splněna, a
- ke splnění nedošlo z důvodů na straně zmocnitele.

2. Provize, kterou obchodní zástupce již získal, bude vrácena, pokud odpovídající nárok zanikl.

3. Od odstavce 1 se nelze dohodou odchýlit v neprospěch obchodního zástupce.“

1 — Původní jazyk: angličtina.

2 — Směrnice Rady ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (Úř. věst. 1986, L 382, s. 17; Zvl. vyd. 06/01, s. 177).

Slovenské právo

3. Směrnice 86/653 byla do právního řádu Slovenské republiky provedena ustanoveními § 652 a následujícími zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákonník).

4. Podle § 652 odst. 1 a 5:

„(1) Smlouvou o obchodním zastoupení se obchodní zástupce jako podnikatel zavazuje pro zastoupeného vyvíjet činnost směřující k uzavření určitého druhu smluv (dále jen ‚obchody‘) nebo sjednávat a uzavírat obchody jménem zastoupeného a na jeho účet a zastoupený se zavazuje zaplatit obchodnímu zástupci provizi.

[...]

(5) Není-li v tomto oddílu stanoveno jinak, použijí se na smlouvu o obchodním zastoupení ustanovení o smlouvě o zprostředkování.“

5. Kromě toho § 801 zákona č. 40/1964 Zb. Občianský zákonník (zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákonník) stanoví:

„(1) Pojištění zanikne rovněž tím, že pojistné za první pojistné období nebo jednorázové pojistné nebylo zaplaceno do tří měsíců ode dne jeho splatnosti.

(2) Pojištění zanikne rovněž tím, že pojistné za další pojistné období nebylo zaplaceno do jednoho měsíce ode dne doručení upomínky pojistitele k jeho zaplacení, nebylo-li zaplaceno před doručením této upomínky. [...]"

Skutkový stav, řízení a předběžné otázky

6. Pojišťovna ERGO, žalobkyně v původním řízení, a A. Barlíková, žalovaná v původním řízení, uzavřely dne 13. března 2012 smlouvu nazvanou „Smlouva o zprostředkování s vázaným finančním agentem“ (dále jen „smlouva“).

7. Smlouvou bylo sjednáno, že A. Barlíková má jakožto vázaný finanční agent vykonávat zprostředkování pojištění pro ERGO. „Zprostředkování“ ve smyslu této smlouvy spočívá v předložení nabídky k uzavření pojistné smlouvy s třetí osobou (dále jen „zákazník“), uzavření pojistné smlouvy se zákazníkem a vykonání dalších činností směřujících k uzavření pojistné smlouvy se zákazníkem. Alžbeta Barlíková byla zplnomocněna k uzavírání a podepisování pojistných smluv jménem ERGO.

8. Smlouvou bylo dále sjednáno, že zprostředkování je úspěšné, jestliže zákazník zaplatí pojišťovně ERGO pojistné za sjednané pojištění. Alžbeta Barlíková kromě toho měla aktivně vyhledávat a informovat zákazníky a provádět analýzy.

9. Alžbeta Barlíková měla za uzavření nových pojistných smluv obdržet provizi odpovídající určitému procentnímu podílu z pojistné sumy nebo ročního pojistného podle této smlouvy. Tato provize měla být A. Barlíkové vyplácena předem ke dni uzavření nové pojistné smlouvy, a to za podmínky, že příslušná pojistná smlouva trvala a zákazník platil pojistné po stanovenou dobu v trvání tří nebo pěti let. Pokud pojistné za první měsíc nebylo zaplaceno, nárok na provizi za danou pojistnou smlouvu zanikal. Pokud zákazník z jakéhokoli důvodu přestal platit pojistné po uplynutí tří měsíců trvání pojistné smlouvy, provize se poměrně snižovala.

10. Alžbeta Barliková získala pro ERGO několik zákazníků, kteří s touto pojišťovnou uzavřeli pojistné smlouvy. Na jejich základě jí byla předem vyplacena provize. Jakmile někteří z těchto zákazníků po třech až šesti měsících po uzavření pojistné smlouvy přestali platit dohodnuté pojistné, jejich pojistné smlouvy ze zákona zanikly poté, co byli pojišťovnou ERGO neúspěšně vyzváni k zaplacení. Někteří ze zákazníků přestali platit pojistné proto, že „k žalobkyni ztratili důvěru“.

11. Po zániku pojistných smluv pojišťovna ERGO na základě výše uvedených ustanovení vyúčtovala A. Barlikové storno poplatky v celkové výši 11 421,42 eura, které A. Barliková nezaplatila. Pojišťovna ERGO proto podala žalobu.

12. Alžbeta Barliková ve svých vyjádřeních tvrdí, že zánik jednotlivých pojistných smluv zavinila ERGO. Podle jejího názoru ERGO se zákazníky jednala nepřiměřeně. Žalovaná zdůrazňuje, že ERGO kladla zákazníkům i po uzavření smlouvy řadu otázek a zasílala jim upomínky, přestože pojistné bylo zaplaceno. V důsledku toho zákazníci ztratili důvěru v ERGO jako pojišťovnu a přestali platit pojistné. V tomto smyslu se zákazníci vyjadřovali v dopisech zaslaných pojišťovně ERGO.

13. Předkládající soud se snaží zjistit, zda má obchodní zástupce v takové věci, jako je věc projednávaná před tímto soudem, právo ponechat si na základě článku 11 směrnice 86/653 již vyplacenou provizi.

14. V rámci uvedeného řízení Okresný soud Dunajská Streda (Okresní soud v Dunajské Středě) položil Soudnímu dvoru usnesením ze dne 23. listopadu 2015, jež bylo doručeno Soudnímu dvoru dne 27. ledna 2016, následující předběžné otázky:

- „1) Má se slovní spojení „*smlouva mezi třetí osobou a zmocnitelem nebude splněna*“ uvedené v článku 11 směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (dále jen „směrnice 86/653“) vykládat tak, že se jím rozumí:
- (a) úplné nesplnění smlouvy, tedy že zmocnitel ani třetí osoba si ani částečně neposkytnou plnění sjednaná ve smlouvě, nebo
 - (b) i částečné nesplnění smlouvy, tedy že například nebude dosažen předpokládaný objem obchodů, případně smlouva nebude trvat předpokládanou dobu?
- 2) Pokud je správný výklad uvedený v písmenu b) první otázky, má se čl. 11 odst. 2 směrnice 86/653 vykládat tak, že ani ustanovení smlouvy o obchodním zastoupení, podle něhož je zástupce povinen vrátit poměrnou část své provize, jestliže smlouva mezi zmocnitelem a třetí osobou nebude splněna ve stanoveném rozsahu, respektive v rozsahu, který určuje smlouva o obchodním zastoupení, není odchýlením se v neprospěch zástupce?
- 3) Mají se v případech, o jaké se jedná ve věci samé, při posuzování „*důvodů na straně zmocnitele*“ ve smyslu druhé odrážky čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653,
- (a) zkoumat jen právní důvody bezprostředně vedoucí k zániku smlouvy (například, že smlouva zanikla v důsledku nesplnění povinností z ní vyplývajících třetí osobou), nebo
 - (b) se má zkoumat i to, zda tyto právní důvody nebyly důsledkem chování zmocnitele v rámci právního vztahu s třetí osobou, které tuto třetí osobu vedly ke ztrátě důvěry ve zmocnitele a následně k porušení povinností vyplývajících ze smlouvy se zmocnitelem?“

15. Písemná vyjádření předložily slovenská a německá vláda, jakož i Evropská komise.

Analýza

K pravomoci Soudního dvora

16. Podle článku 1 směrnice 86/653 je cílem této směrnice harmonizovat vnitrostátní opatření, která upravují vztahy mezi obchodními zástupci a jejich zmocniteli při sjednávání „prodej[e] a nákup[u] zboží“³. Pokud však jde o věc projednávanou v původním řízení, nejedná se o prodej zboží, nýbrž o prodej (pojišťovacích) služeb. Ustanovení směrnice 86/653 se tudíž v projednávané věci nepoužijí.

17. Je možné si proto položit otázku, zda má Soudní dvůr v takovém případě vůbec pravomoc rozhodnout o žádosti o rozhodnutí o předběžných otázkách, neboť tento případ zjevně nespadá do oblasti upravené unijním normotvůrcem. (Hmotné) zboží a (nehmotné) služby jsou totiž velmi odlišné věci.

18. Touto otázkou týkající se směrnice 86/653 se však Soudní dvůr již zabýval. Soudní dvůr opakovaně rozhodl, že pokud vnitrostátní právní úprava přizpůsobí řešení situací, které jsou čistě vnitřní záležitostí, řešením upraveným unijním právem, zejména za účelem předejití výskytu diskriminace nebo případným narušením hospodářské soutěže, existuje jasný unijní zájem na tom, aby se za účelem předejití budoucím rozdílným výkladům dostalo ustanovením nebo pojmům převzatým z unijního práva jednotného výkladu, bez ohledu na podmínky, za kterých se mají uplatnit⁴.

19. V tomto ohledu Soudní dvůr v souvislosti s belgickým zákonem o smlouvě o obchodním zastoupení výslovně uvedl, že „ačkoli se otázka položená předkládajícím soudem netýká smlouvy o prodeji nebo nákupu zboží, ale smlouvy o zastoupení upravující provozování služby [...], nic to nemění na tom, že se belgický zákonodárce při provádění ustanovení této směrnice do vnitrostátního práva rozhodl uplatnit stejné zacházení na oba typy situací“⁵.

20. Jak zdůrazňuje slovenská vláda, předmětná vnitrostátní právní úprava byla přijata za účelem provedení směrnice 86/653. Slovenský zákonodárce tím zamýšlel uplatnit stejné zacházení jak s obchodními zástupci prodávajícími zboží, tak s těmi, kteří prodávají služby.

21. Zastávám proto názor, že Soudní dvůr má pravomoc odpovědět na otázky položené předkládajícím soudem.

První otázka

22. Předkládající soud se první otázkou snaží zjistit, zda má být čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653 vykládán v tom smyslu, že nárok obchodního zástupce na provizi může zaniknout i v případě částečného nesplnění smlouvy.

Znění čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653

23. Článek 11 odst. 1 směrnice 86/653 stanoví, že nárok na provizi může zaniknout, pouze pokud [a v rozsahu, v němž] je zjištěno, že smlouva mezi třetí osobou a zmocnitelem nebude splněna a k nesplnění nedošlo z důvodů na straně zmocnitele.

3 — Kurziva použita autorem tohoto stanoviska.

4 — Zejména v souvislosti se směrnicí 86/653 se jedná o ustálenou judikaturu od rozsudku ze dne 16. března 2006, Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176, body 14 až 19). Viz také rozsudek ze dne 17. října 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, bod 30).

5 — Viz rozsudek ze dne 17. října 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, bod 30).

24. V tomto ohledu již Soudní dvůr rozhodl, že „tento jediný důvod zániku, který vyžaduje spojení dvou okolností, v nichž se výslovně odkazuje na zmocnitele, zdůrazňuje význam úlohy zmocnitele pro existenci nároku na provizi“⁶.

25. Slovní spojení „to the extent that [v rozsahu, v němž]“ poukazuje na to, že je třeba rozlišovat mezi úplným a částečným nesplněním smlouvy, jelikož v opačném případě by toto slovní spojení bylo nadbytečné.

26. Článek 11 odst. 1 směrnice 86/653 je ve většině jazykových verzí zformulovaný podobně⁷. Několik jazykových verzí, včetně slovenské, však slovní spojení „v rozsahu, v němž“ neobsahuje⁸.

27. Různé jazykové verze unijního právního předpisu mají stejnou platnost⁹. Výklad unijního právního předpisu tak vyžaduje jejich porovnání¹⁰. Jednotlivé jazykové verze unijního právního předpisu mimoto musí být vykládány jednotně¹¹.

28. Vzhledem k tomu, že převážná většina jazykových verzí čl. 11 odst. 1 směrnice obsahuje slovní spojení „v rozsahu, v němž“, jeví se mi jako dosti zřetelné, že bylo záměrem unijního normotvůrce, aby toto ustanovení bylo takto i chápáno. To platí tím spíše, že všechny jazykové verze, s výjimkou řecké, které existovaly v okamžiku přijetí směrnice 86/653, obsahují toto doplňující slovní spojení.

29. S ohledem na odlišnosti mezi jazykovými verzemi musí být toto ustanovení vykládáno podle celkové systematiky a účelu právního předpisu, jehož je součástí¹².

Účel a celková systematika směrnice 86/653

30. Jak bylo uvedeno výše, čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653 upravuje zánik nároku na provizi. Naopak čl. 7 odst. 1 směrnice 86/653 upravuje vznik nároku na provizi a čl. 10 odst. 1 této směrnice se týká splatnosti provize. Tato ustanovení představují takříkajíc druhou stranu mince v případě zániku nároku.

31. Článek 10 odst. 1 směrnice v tomto ohledu upřesňuje, že provize je splatná, jakmile nastane některá z řady okolností¹³. Toto ustanovení obrazně řečeno „zrcadlí“ čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653, a proto by obě ustanovení měla být vykládána souběžně.

32. Článek 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653 mimoto stanoví, že obchodní zástupce má nárok na odškodnění, pokud [a v rozsahu, v němž] je splněno několik podmínek.

33. Tento nárok na odškodnění úzce souvisí s nárokem na provizi, neboť slouží jako odměna pro obchodního zástupce za klientelu, kterou získal pro zmocnitele, a přetrvávající finanční prospěch z činnosti obchodního zástupce.

6 — Viz rozsudek ze dne 17. ledna 2008, Chevassus Marche (C-19/07, EU:C:2008:23, bod 20).

7 — Viz například španělská („en la medida“), dánská („i det omfang“), německá („soweit“), estonská („ulatuses“), francouzská („dans la mesure où“), italská („nella misura in cui“), litevská („tik tiek, kiek“), maltská („sal-limiti li“), nizozemská („voor zover“), polská („o ile“), portugalská („na medida em que“) a rumunská („în măsura în care“) jazyková verze.

8 — Viz česká, řecká, lotyšská a slovenská verze.

9 — Viz rozsudek ze dne 6. října 1982, Cilfit a další (283/81, EU:C:1982:335, bod 18).

10 — Tamtéž.

11 — Viz například rozsudky ze dne 30. května 2013, Genil 48 a Comercial Hostalera de Grandes Vinos (C-604/11, EU:C:2013:344, bod 38 a citovaná judikatura), a ze dne 6. září 2012, Parlament v. Rada (C-490/10, EU:C:2012:525, bod 68).

12 — Viz rozsudek ze dne 14. června 2007, Euro Tex (C-56/06, EU:C:2007:347, bod 27 a citovaná judikatura).

13 — Zmocnitel splnil obchod, měl na základě dohody se třetí osobou splnit obchod nebo tato třetí osoba splnila obchod.

34. Účelem směrnice 86/653 je v obecnější rovině harmonizovat právo členských států, co se týče právních vztahů mezi stranami smlouvy o obchodním zastoupení¹⁴. Z druhého bodu odůvodnění směrnice vyplývá, že směrnice má mimo jiné za cíl sjednotit podmínky hospodářské soutěže uvnitř Unie, odstranit omezení výkonu povolání obchodních zástupců a zvýšit bezpečnost obchodů¹⁵.

35. Soudní dvůr nadto při četných příležitostech objasnil, že cílem směrnice je zejména ochrana obchodních zástupců v jejich vztazích s jejich zmocniteli, a za tímto účelem stanoví mimo jiné pravidla upravující uzavírání a zánik smluv o zastoupení (články 13 až 20 směrnice)¹⁶. V souvislosti s články 17 až 19 směrnice 86/653 Soudní dvůr rozhodl, že směrnice stanoví kogentní¹⁷ pravidla, která stanoví požadavky na minimální ochranu obchodního zástupce¹⁸.

36. Kromě toho se domnívám, že původní logikou směrnice bylo vytvořit rovné příležitosti pro zmocnitele vykonávající svoji činnost na vnitřním trhu s využitím obchodních zástupců; za účelem investování a vykonávání podnikatelské činnosti musí zmocnitelé vědět, kterým pravidlům podléhají, pokud jde o odškodnění a odměňování obchodních zástupců, jichž využívají¹⁹.

37. Za tímto účelem směrnice 86/653 zavádí systém, který si klade za cíl spravedlivě vyvážit zájmy zmocnitele a obchodního zástupce.

38. Zabývejme se blíže systémem odměňování zavedeným v kapitole III²⁰ směrnice.

39. Nedojde-li mezi stranami k dohodě v této věci, a aniž je dotčeno použití kogentních ustanovení členských států o výši odměny, má podle čl. 6 odst. 1 směrnice 86/653 obchodní zástupce nárok na odměnu odpovídající zvyklostem platným tam, kde vykonává svou činnost, stanovenou pro zboží tvořící předmět smlouvy o obchodním zastoupení.

40. Článek 6 odst. 2 směrnice 86/653 stanoví, že jakákoli část odměny, která se mění podle počtu nebo hodnoty obchodů, se pro účely této směrnice považuje za provizi.

41. V souladu s čl. 7 odst. 1 písm. a) směrnice má obchodní zástupce nárok na provizi z obchodů uzavřených během trvání smlouvy o zastoupení, jestliže byl obchod uzavřen v důsledku jeho činnosti.

42. Článek 10 směrnice stanoví okolnosti, které způsobují vznik nároku na provizi²¹. Jeho první odstavec uvádí, že provize je splatná, jakmile [a v rozsahu], v němž zmocnitel nebo třetí osoba splní obchod nebo také jestliže zmocnitel měl splnit obchod.

14 — Viz rozsudky ze dne 30. dubna 1998, *Bellone* (C-215/97, EU:C:1998:189, bod 10); ze dne 13. července 2000, *Centrosteeel* (C-456/98, EU:C:2000:402, bod 13); ze dne 23. března 2006, *Honyvem Informazioni Commerciali* (C-465/04, EU:C:2006:199, bod 18); ze dne 26. března 2009, *Semen* (C-348/07, EU:C:2009:195, bod 14), a ze dne 17. října 2013, *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663, bod 36). Viz také například *Fock, T., Die europäische Handelsvertreter-Richtlinie*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2001, s. 25.

15 — Viz rozsudky ze dne 30. dubna 1998, *Bellone* (C-215/97, EU:C:1998:189, bod 17); ze dne 9. listopadu 2000, *Ingmar* (C-381/98, EU:C:2000:605, bod 23); ze dne 23. března 2006, *Honyvem Informazioni Commerciali* (C-465/04, EU:C:2006:199, bod 19), a ze dne 17. října 2013, *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663, bod 37).

16 — Viz rozsudky ze dne 30. dubna 1998, *Bellone* (C-215/97, EU:C:1998:189, bod 13); ze dne 9. listopadu 2000, *Ingmar* (C-381/98, EU:C:2000:605, body 20 a 21); ze dne 23. března 2006, *Honyvem Informazioni Commerciali* (C-465/04, EU:C:2006:199, body 19 a 22); ze dne 17. ledna 2008, *Chevassus-Marche* (C-19/07, EU:C:2008:23, bod 22), a ze dne 26. března 2009, *Semen* (C-348/07, EU:C:2009:195, bod 14).

17 — Viz rozsudky ze dne 9. listopadu 2000, *Ingmar* (C-381/98, EU:C:2000:605, body 21 a 22); ze dne 23. března 2006, *Honyvem Informazioni Commerciali* (C-465/04, EU:C:2006:199, body 22 a 34), a ze dne 17. října 2013, *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663, bod 40).

18 — Viz rozsudek ze dne 17. října 2013, *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663, bod 52). Viz také *Rott-Pietrzyk, E., Agent Handlowy — Regulacje Polskie i Europejskie*, C. H. Beck, Varšava, 2006, s. 68.

19 — Viz mé stanovisko ve věci *Agro* (C-507/15, EU:C:2016:809, bod 56).

20 — Články 6 až 12 směrnice 86/653.

21 — Viz rozsudek ze dne 17. ledna 2008, *Chevassus-Marche* (C-19/07, EU:C:2008:23, bod 18).

43. Konečně je třeba připomenout, že se projednávaná věc týká dlouhodobého závazkového vztahu mezi zmocnitelem a třetími osobami. Vyplývá to ze samotné povahy pojistné smlouvy. V takové situaci podle mého názoru není možné vyžadovat úplné nesplnění, neboť by to mohlo znamenat, že v případě dlouhodobého závazkového vztahu by zmocnitel systematicky a bez výjimky nesl riziko, pokud by smlouva nebyla splněna tak, jak bylo zamýšleno. Tento přístup není v souladu s rovnováhou zájmů mezi obchodním zástupcem a zmocnitelem, jak ji nastoluje směrnice 86/653.

Navrhovaná odpověď na první otázku

44. Na základě výše uvedeného je třeba čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653 vykládat v tom smyslu, že nárok obchodního zástupce na provizi může zaniknout i v případě částečného nesplnění smlouvy.

Druhá otázka

45. Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je objasnění toho, zda ustanovení smlouvy o obchodním zastoupení, podle něhož je zástupce povinen vrátit poměrnou část své provize, jestliže smlouva mezi zmocnitelem a třetí osobou nebude splněna v předpokládaném rozsahu, respektive v rozsahu, který určuje smlouva o obchodním zastoupení, je v rozporu s čl. 11 odst. 2 a 3 směrnice 86/653.

46. V souladu s čl. 11 odst. 2 směrnice provize, kterou obchodní zástupce již získal, bude vrácena, pokud odpovídající nárok zanikl.

47. Přirozeně to může platit jen v rozsahu, v jakém tento nárok zanikl.

48. Článek 11 odst. 3 uvedené směrnice stanoví, že se od čl. 11 odst. 1 nelze dohodou odchýlit v neprospěch obchodního zástupce.

49. Podle mého názoru to znamená, že pokud se strany neodchýlily od jasných zásad stanovených v čl. 11 odst. 1 směrnice, podle kterých nárok na provizi zaniká, pouze pokud a v rozsahu, v němž 1) je zjištěno, že smlouva mezi třetí osobou a zmocnitelem nebude splněna a 2) k nesplnění nedošlo z důvodů na straně zmocnitele, nejedná se o porušení čl. 11 odst. 3 směrnice.

50. Odpověď na druhou otázku by tedy měla být taková, že ustanovení smlouvy o obchodním zastoupení, podle něhož je zástupce povinen vrátit poměrnou část své provize, jestliže smlouva mezi zmocnitelem a třetí osobou nebude splněna ve stanoveném rozsahu, respektive v rozsahu, který určuje smlouva o obchodním zastoupení, není v rozporu s čl. 11 odst. 2 a 3 směrnice 86/653. Takové ustanovení nemůže vést k tomu, že by byly podmínky vyplývající z čl. 11 odst. 1 směrnice vykládány v neprospěch obchodního zástupce.

Třetí otázka

51. Třetí otázkou se předkládající soud snaží zjistit, zda se slovní spojení „ke splnění nedošlo z důvodů na straně zmocnitele“ ve smyslu čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653 vztahuje jen na právní důvody bezprostředně vedoucí k zániku smlouvy nebo také na chování zmocnitele v právním vztahu s třetí osobou.

52. Zdá se, že podle slovenského práva nezaplacení sjednaného pojistného je pouze jedním z několika způsobů zániku smlouvy. Předkládající soud proto musí zjistit, do jaké míry je chování zmocnitele v tomto ohledu relevantní.

53. Formulace čl. 11 odst. 1 směrnice není jednoznačná v tom smyslu, že ze slovního spojení „nedošlo z důvodů“ jasně nevyplývá, za co přesně zmocnitel nemá být odpovědný²². Toto slovní spojení mimoto ve směrnici není blíže definováno.

54. Podle ustálené judikatury musí být znění ustanovení unijního práva, které výslovně neodkazuje na právo členských států za účelem vymezení svého smyslu a dosahu, zpravidla vykládáno autonomním a jednotným způsobem²³.

55. Srovnáme-li znění čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653 se zněním článku 18 směrnice, dospějeme k lehce odlišným závěrům.

56. Článek 18 určuje, ve kterých případech se nevyplatí odškodnění nebo náhrada, na kterou má obchodní zástupce po zániku smlouvy o zastoupení nárok. V této souvislosti ve svém písmeni a) stanoví, že takové odškodnění nebo náhrada se nevyplatí, „jestliže zmocnitel vypoví smlouvu z důvodu *neplnění povinností* ze strany obchodního zástupce, které by podle vnitrostátních právních předpisů opravňovalo k okamžitému zániku smlouvy“²⁴.

57. Přestože si lze položit otázku, zda je „neplnění povinností“ (default) širší než „z důvodů na straně [zaviněním]“ (blame)²⁵, podle mého názoru se jeví jako klíčová spojitost s vnitrostátními právními předpisy. Článek 11 odst. 1 směrnice takovou spojitost neobsahuje, proto by měl pojem „z důvodů na straně“ uvedený v tomto ustanovení mít ve vztahu ke zmocniteli širší význam než pojem „neplnění povinností“ ve vztahu k obchodnímu zástupci, který je uvedený v čl. 18 písm. a).

58. Mimoto je třeba znovu zkoumat čl. 11 odst. 1 směrnice, a to s ohledem na účel sledovaný touto směrnicí a na systém, který zavádí²⁶. Výraz „z důvodů na straně [zaviněním]“ by měl být v této souvislosti vykládán autonomně.

59. Vnitrostátní právní předpisy smluvního práva, které tvoří základ pro smlouvu o obchodním zastoupení, se obecně výrazně liší. V některých případech může k zániku smlouvy postačovat, aby strana pouze přestala platit dohodnuté pojistné. Při zjišťování zavinění je proto třeba zohlednit okolnosti, které přesahují rámec právních důvodů bezprostředně vedoucích k zániku smlouvy, jelikož tyto důvody často nevypovídají nic o možném zavinění.

60. Zmocnitel je odpovědný za rizika, která mají původ v jeho sféře vlivu. Tato odpovědnost může a měla by být posouzena s přihlédnutím ke skutkovým okolnostem projednávaného případu. Vnitrostátní soud by měl při provádění takového posouzení vzít v úvahu příslušné obchodní zvyklosti.

61. Odpověď na třetí otázku by tedy měla znít tak, že slovní spojení „ke splnění nedošlo z důvodů na straně zmocnitel“ ve smyslu čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653 nemíří pouze na právní důvody bezprostředně vedoucí k zániku smlouvy, ale také na chování zmocnitel v rámci právního vztahu s třetí osobou.

22 — Kromě toho se zdá, že některé jazykové verze čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653 ponechávají otevřené, zda se má od zmocnitel vyžadovat určitý druh zaviněného jednání. Mám za to, že v případě anglické verze („blame“) je toto vcelku jasné. Neplatí to však například pro francouzskou verzi, která se zabývá spíše otázkou, zda jde o nesplnění povinnosti na straně zmocnitel (l'inexécution n'est pas due à des circonstances imputables au commettant). Je též patrné, že se slovenská jazyková verze podobá anglické v tom smyslu, že obsahuje prvek „viny“.

23 — Viz rozsudek ze dne 16. července 2015, Abcur (C-544/13 a C-545/13, EU:C:2015:481, bod 45 a citovaná judikatura).

24 — Kurziva použita autorem tohoto stanoviska.

25 — Jazykové verze se opět liší. Například v německé jazykové verzi se hovoří o zaviněném jednání („wegen eines schuldhaften Verhaltens“), kdežto ve francouzské verzi je opět použit pojem „přičítání nesplnění povinností“ („un manquement imputable“).

26 — Pokud jde o článek 17 směrnice 86/653 viz rozsudek ze dne 3. prosince 2015, Quenon K. (C-338/14, EU:C:2015:795, bod 21 a tam citovaná judikatura).

Závěry

62. Na základě výše uvedeného navrhuji odpovědět na otázky položené Okresným soudem Dunajská Streda (Okresní soud v Dunajské Stredě, Slovensko) takto:

„Článek 11 odst. 1 směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců je třeba vykládat v tom smyslu, že nárok obchodního zástupce na provizi může zaniknout i v případě částečného nesplnění smlouvy.

Ustanovení smlouvy o obchodním zastoupení, podle něhož je zástupce povinen vrátit poměrnou část své provize, jestliže smlouva mezi zmocnitelem a třetí osobou nebude splněna v předpokládaném rozsahu, respektive v rozsahu, který určuje smlouva o obchodním zastoupení, není v rozporu s čl. 11 odst. 2 a 3 směrnice 86/653. Takové ustanovení nemůže vést k tomu, že by podmínky vyplývající z čl. 11 odst. 1 směrnice byly vykládány v neprospěch obchodního zástupce.

Slovní spojení ‚ke splnění nedošlo z důvodů na straně zmocnitele‘ ve smyslu čl. 11 odst. 1 směrnice 86/653 nemíří pouze na právní důvody bezprostředně vedoucí k zániku smlouvy, ale také na chování zmocnitele v rámci právního vztahu s třetí osobou.“